یادداشت

لزوم ایجاد آشتی میان کارگران و تولید

عباس شیری، رئیس کانون انجمن‌های صنفی کارگران ساختمانی قم

نحوه‌تعیین حداقل دستمزد در سال‌های گذشته به‌شکلی بوده که متاسفانه میزان حقوق کارگران در کارخانه‌ها و بنگاه‌های اقتصادی به‌شدت پایین آمده است. بی‌توجهی به نرخ تورم واقعی در سفره‌های زندگی مردم و نیز سبد معیشت حداقلی برای امرار معاش، عوامل اصلی عقب‌ماندگی دستمزد کارگران در برابر هزینه‌های زندگی بوده‌است.

معتقدم عدم کفایت و پاسخگویی حقوق‌های مصوب شورای عالی کار با هزینه‌های روزمره زندگی در شرایط گرانی لجام‌گسیخته باعث شده است که یکسری قید کار رسمی در کشور را برنند و همچنین برخی از کارگران نیز از کارخانه‌ها استعفا داده و به سمت کارهایی بروند که درآمد بیشتری داشته‌باشد.

برای مثال ما امروزه بسیاری از کارگران شاغل در کارخانه‌ها و بنگاه‌های اقتصادی را می‌بینیم که از شغل قبلی خود استعفا داده و به سمت کارهای ساختمانی جذب شده‌اند چون امروزه حقوق یک کارگر ساده ساختمانی ۲۵۰هزار تومان است که اگر این کارگر ۳۰ روز ماه را کار داشته باشد، هفت میلیون و ۵۰۰هزار تومان دریافت می‌کند، در حالی که همین کارگر در یک کارخانه چهار میلیون تومان هم نمی‌گیرد.

البته شرایط کاری کارگران ساختمانی نیز با گذشته تفاوت کرده است. در گذشته یک کارگر ساختمانی از ساعت ۷ صبح مشغول به کار می‌شد تا غروب آفتاب باید کار می‌کرد اما این روزها کارگران ساختمانی نیز بیش از ۸ ساعت کار نمی‌کنند.

به‌عنوان یک فعال صنفی در انجمن‌های صنفی کارگران ساختمانی هم می‌بینم که اگر فردی قدرت یادگیری معمولی داشته‌باشد، به‌سادگی و در مدت کوتاهی می‌تواند در یکی از حرفه‌های ساختمانی استادکار شود. این روزها هم یک استاد کاربنا، گچ‌کار، نماکار یا متخصص در دیگر بخش‌های ساختمانی، روزانه حداقل ۵۰۰هزار تومان دستمزد می‌گیرد، بنابراین اگر یک کارگر از کارخانه استعفا دهد و بتواند در مدت شش ماه استاد کار شود به سادگی چندین برابر کارگری در کارخانه درآمد خواهد داشت.

تمامی این اتفاقات ناشی از دستمزدهای پایین و عملکردهای غلط بسیاری از کارفرمایان در پرداخت نکردن مزایاهای کارگران است. وقتی کارفرما به بهانه‌های مختلف حقوق کارگر را کم می‌کند، مزایایی همچون سرویس یا وعده ناهار را به کارگران نمی‌دهد و به هر بهانه از پرداخت بخشی از دستمزد و حقوق کارگران طفره می‌رود، دیگر رغبتی برای کار در کارخانه‌ها وجود نخواهد داشت. ضمن اینکه ادبیات و رفتاری که بسیاری از کارفرمایان کارخانه‌ها در مقابل کارگران به کار می‌برند، دلیل این جابه‌جایی نیروی کار است. چه دلیلی دارد که یک کارگر تحقیر کارفرما را بپذیرد و بخواهد همچنان با حداقل حقوق چهار میلیون تومان و بدون مزایای قانونی کار کند؟

در مجموع باید گفت وقتی کارگر حقوق مناسبی دریافت نمی‌کند، از دریافت مزایای قانونی محروم است، اجازه داشتن تشکل و فعالیت صنفی را ندارد و با رفتار نامناسب کارفرمایان در بسیاری از موارد روبه‌رو می‌شود، بنابراین انگیزه‌ای برای ادامه کار نمی‌بیند، در نتیجه شغل‌های خدماتی همچون پیک موتوری و رانندگی اسنپ و سایر تاکسی‌های اینترنتی و حتی دست‌فروشی جذابیت بیشتری پیدا می‌کند.

در جمع‌بندی این موضوعات باید گفت که سبد معیشت چندوقت پیش ۹ میلیون تومان اعلام شد. پس اگر می‌خواهند کارگران دوباره به کارخانه‌ها بازگردند و تحمل سختی‌ها و رویکردهای نامناسب بسیاری از کارفرمایان را داشته باشند، بهتر است دستمزدی تعیین کنند که کارگر به کار در بنگاه اقتصادی تن بدهد. در شرایط فعلی اگر حداقل حقوق را ۱۰۰ درصد هم افزایش بدهند، باز هم با آن مبلغ نمی‌توان زندگی کرد، چون حداقل حقوق امسال ۲میلیون و ۶۰۰هزار تومان است که اگر ۱۰۰ درصد افزایش یابد، به ۵ میلیون و ۲۰۰هزار تومان می‌رسد. در این شرایط و با این گرانی و روند رو به رشد قیمت‌ها، و در حالی که این رقم حداقل ۴۰ درصد کمتر از نرخ سبد معیشت است؛ چگونه می‌توان با این حقوق‌ها زندگی کرد؟

اسفندماه درباره حذف پیمانکاران نیروی انسانی در مجلس تصمیم‌گیری نهایی می‌شود؟

کارگران شرکتی در انتظار عملگرایی نمایندگان

نسرین هزاره مقدم

در روزهای ابتدایی دی ماه «ولی اسماعیلی»، رئیس کمیسیون اجتماعی مجلس وعده داد که «مقاومت زیاد است اما هفته آینده ۵۰ امضا جمع می‌کنیم و طرح ساماندهی استخدام کارکنان دولت را با اولویت بالا به صحن علنی می‌آوریم». روزها و هفته‌ها سپری شدند اما این طرح که به‌اعتراف اعضای کمیسیون اجتماعی مجلس، سکان سرنوشت میلیون‌ها کارگر را در اختیار دارد، به صحن نیامد.

نمایندگان مجلس، دلیل تاخیر را بررسی لایحه بودجه ۱۴۰۱ عنوان می‌کنند. با این حال «رامین اناری» نماینده کارگران شرکتی و قراردادی سراسر کشور ضمن انتقاد از این تاخیر می‌گوید: حالا که کار بررسی بودجه سال آینده در کمیسیون‌ها به پایان رسیده و مجلس به دوران تنفس وارد شده، انتظار داریم اول اسفند و بعد از شروع به کار دوباره مجلس، امضاها را جمع و نهایی کنند و طرح را با فوریت به صحن علنی بیاورند.

طرح ساماندهی قبل از پایان سال به تصویب برسد

در همین روزهای گذشته، نمایندگان کارگران قراردادی و شرکتی به شهرها و استان‌های مختلف رفته و با نمایندگان مناطق مختلف در مجلس در ارتباط با اولویت بالای طرح و لزوم تصویب سریع‌تر آن صحبت و رایزنی داشته‌اند و تاکنون حداقل ۱۶ نماینده مجلس امضا داده‌اند که طرح ساماندهی با اولویت بالا به صحن بیاید و تصویب شود. این فعالان کارگری که در این مدت طولانی، از همه مجاری قانونی ممکن برای تصویب طرح ساماندهی مطالبه‌گری کرده‌اند، می‌گویند: امیدواریم همه این اقدامات به نتیجه برسد و قبل از پایان اسفند، کلیات طرح ساماندهی به تصویب نهایی برسد.

اناری می‌گوید: مدت‌هاست همه اهتمام خود را سر صحبت با نمایندگان مجلس و امضا گرفتن از آنها گذاشته‌ایم. در فضای مجازی، در ارتباطات رودررو و در تمام کانال‌های ارتباطی ممکن با نمایندگان مجلس صحبت کرده‌ایم. فضا برای تصویب طرح آماده است و امید بسیار داریم که قبل از آغاز سال جدید، لااقل کلیات طرح به تصویب نهایی برسد.

از سوی دیگر، فضای موجود در نهادهای مختلف به خصوص در زیرمجموعه‌های دولت نشان می‌دهد که تلاش و مقاومت بسیاری در جریان است که پیمانکاران باقی بمانند. در عسلویه و کنگان، بسیاری از پیمانکاران هنوز ماه‌ها قرارداد کار دارند و بسیاری دیگر برای برگزاری مناقصات در ماه‌های ابتدایی سال آینده آماده می‌شوند.

«حشمت‌اله سلیمانی»، رئیس انجمن صنفی کارگری پالایشگاه چهارم که به همراه دیگر اعضای انجمن صنفی پالایشگاه چهارم پارس جنوبی مدت‌ها پیش برای دیدار با نمایندگان عضو کمیسیون اجتماعی مجلس به تهران آمده، می‌گوید: دو ماه از دیدار ما با نمایندگان مجلس گذشت. انتظار داشتیم زودتر از اینها، فکری به حال تبدیل وضعیت و اعاده امنیت شغلی کارگران متخصص و باسابقه پیمانکاری در نهادهای دولتی از جمله وزارت نفت بکنند و توقع داشتیم خیلی پیشتر طرح ساماندهی استخدام کارکنان دولت به تصویب برسد. حالا نیز امیدواریم قبل از پایان سال، تصویب این طرح به سرانجام برسد و کار خاتمه یابد.

به گفته وی، برای برقراری عدالت واقعی، راهی به جز تبدیل وضعیت نیروهای شرکتی و قراردادی و حذف کامل پیمانکاران و واسطه‌ها وجود ندارد: «یکی از شعارهای رئیس جمهور که باعث دلگرمی نیروهای مستمر پیمانکاری شد، همین تاکید بر عدالتی بود که فرمودند چهار نفر داخل یک اتفاق کار مساوی انجام می‌دهند ولی حقوق و مزایای آنها متفاوت است که این عدالت نیست. حالا ما از روزی که رئیس جمهور سکان دولت را در دست گرفته، منتظر به بار نشستن این شعار انقلابی هستیم».

اسماعیلی، رئیس کمیسیون اجتماعی: نیرویی که نمی‌داند ماه بعد یا سال بعد سر کار است و درآمد دارد یا بیکار است و بی‌پول، چطور باید تشکیل خانواده بدهد و فرزند بیاورد؟

هیات رئیسه مجلس باید کمک کند

در روزهای گذشته «رمضانعلی سنگدوینی»، نماینده گرگان و آق‌قلا در مجلس بیانیه‌ای را طراحی کرده که نمایندگان مجلس (تا امروز ۱۶ نماینده) پای آن را امضا گذاشته‌اند؛ «تسریع در روند بررسی و تصویب طرح ساماندهی کارکنان دولت در صحن توسط هیات رئیسه مجلس» نام این بیانیه است. سنگدوینی خواستار تسریع در بررسی و تصویب طرح تا قبل از پایان سال شده است.

او می‌گوید: تقاضای کارکنان دولت برای تبدیل وضعیت و ارتقای سطح به‌حق است و نمایندگان مجلس نیز بارها نسبت به این موضوع تذکر داده‌اند. تصویب طرح ساماندهی موجب حذف پیمانکاران و واسطه‌ها و برقراری امید به آینده می‌شود و نتیجه آن، افزایش انگیزه و بازدهی پرسنل در نهادهای دولتی و عمومی کشور است، ضمن اینکه تاکید بر نیروی انسانی و تبدیل وضعیت نیروها برای برقراری عدالت، در برنامه‌های رئیس جمهور و وزرای پیشنهادی در زمان رای اعتماد نیز به وضوح دیده می‌شد. حالا زمان عمل به این وعده‌هاست.

سنگدوینی از رئیس مجلس، هیات رئیسه و اعضای کمیسیون اجتماعی می‌خواهد در روند بررسی طرح در صحن تسریع شود. او می‌گوید: با توجه به اهمیت بالای این طرح، باید هرچه زودتر طرح به صحن بیاید و تصویب شود تا عدالت برقرار شود و کارگران از انتظار بیرون بیایند. تنها راه تامین امنیت شغلی، حذف پیمانکاران نهادهای مختلف و تصویب طرح ساماندهی است و ما نمایندگان مجلس تا آخر پای این کار ایستاده‌ایم.

آغاز شمارش معکوس

با این توصیف به نظر می‌رسد شمارش معکوس برای تعیین تکلیف نهایی طرح ساماندهی آغاز شده است. بعد از تعطیلات کوتاه مجلس در اسفندماه، همه چیز مشخص می‌شود. امیدواری برای تصویب طرح زیاد است، مقدمات آن آغاز شده و ماه‌ها مطالبه‌گری و رفت و برگشت‌های طولانی نمایندگان کارگران قراردادی و شرکتی نهادها، شبیه به نهال کم‌جانی بود که امروز به درختی پهناور بدل شده است. ریشه‌های این درخت، گسترده و بسیط است و در همه استان‌های کشور دنباله دارد. نیروهای شهرداری‌ها در شهرهای مختلف، کارگران شرکتی و پیمانکاری وزارت نفت و مناطق آزاد کشور از عسلویه گرفته تا بندر امام و ماهشهر، نیروهای شرکتی صداوسیما و شوراهای حل اختلاف دادگستری‌ها، نیروهای قراردادی و شرکتی مخابرات و بسیاری از نیروهای متخصص و زحمتکش کشور که بخش قابل توجهی از بار تولید، صنعت و خدمات کشور بر دوش آنهاست، این روزها منتظر تصمیم‌گیری نمایندگان مجلس هستند.

اناری به نمایندگی از این نیروهای منتظر که همراه با بیم و امید فراوان چشم به صحن علنی مجلس دوخته‌اند، می‌گوید: امیدواریم نمایندگان مجلس، عیدی خوبی به کارگران بدهند. دست‌های واسطه باید از سفره‌های کارگر و کارمند بریده شود. هیچ راه میانبری برای برقراری عدالت واقعی وجود ندارد. آن راه‌حل‌های جایگزینی که سازمان امور استخدامی و برخی مدیران دولتی مدام در بوق و کرنا می‌کنند، همگی راهی به ترکستان است چون باز هم پیمانکاران باقی می‌مانند و باز هم بخش قابل توجهی از حاصل زحمات کارگران را ناعادلانه به جیب می‌زنند!

سنگدوینی: رئیس مجلس، هیات رئیسه و اعضای کمیسیون اجتماعی بدانند که تنها راه تامین امنیت شغلی، حذف پیمانکاران نهادهای مختلف و تصویب طرح ساماندهی است و باید تا آخر، پای این کار بایستیم

او ادامه می‌دهد: همه امید ما به بیانیه و متنی است که سنگدوینی و سایر نمایندگان در دستور کار قرار داده‌اند و امضا کرده‌اند. توقع داریم در کار تسریع شود و قبل از پایان سال، طرح به تصویب برسد. ما در هفته‌های اخیر، بیش از هزار کیلومتر مسافرت کردیم و با نمایندگان مختلف در شهرهای گوشه و کنار کشور دیدار داشتیم. امیدواریم نمایندگان شب عید، میلیون‌ها خانواده کشور را شاد کنند. ما در انتظار یکم اسفند هستیم که کار را شروع کنند. حتی اگر کلیات طرح را تا قبل سال تصویب کنند، برای ما کافی‌ست. میلیون‌ها خانواده سراسر کشور منتظر عملگرایی و قاطعیت نمایندگان مجلس هستند.

زمانی برای عمل به وعده‌ها

شب و روزهای بسیاری از کارگران به دشواری زیر سایه سنگین پیمانکاران نیروی انسانی سپری شده است. نیروی انسانی متعهد و متخصص کشور، همواره در دلنگرانی و بیم نسبت به آینده به سر برده‌است؛ «آیا آخر سال قراردادمان تمدید می‌شود؛ آیا امسال عیدی کافی می‌گیریم؛ آیا می‌توانیم در این شغل پیشرفت کنیم و بالا برویم». این نگرانی‌های جدی و فرسایشی همان نگرانی‌هایی است که پیشتر «ولی اسماعیلی» رئیس کمیسیون اجتماعی مجلس در رابطه با آن گفته بود: «نیرویی که نمی‌داند ماه بعد یا سال بعد سر کار است و درآمد دارد یا بیکار است و بی‌پول، چطور باید تشکیل خانواده بدهد و فرزند بیاورد». حالا که در آستانه اسفندماه هستیم، زمان عملگرایی است. آیا بالاخره تمام این حرف‌ها و وعده‌ها به سرانجام می‌رسد و با تصویب نهایی نمایندگان مجلس، این شب و روزهای سنگین و پرسایه برای همیشه به پایان می‌رسد؟

گفت‌وگو

استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی:

دستمزد نیروی کار در ایران به شدت پایین است

نمایندگان جامعه کارفرمایی در شورای عالی کار معتقدند برای حمایت از تولید دستمزد کارگران باید پایین نگه داشته شود اما بسیاری از کارشناسان اقتصادی معتقدند کاهش دستمزد نه تنها کمکی به کارفرما و تولید نمی‌کند بلکه به تدریج ضربه‌ای اساسی‌تر بر تولید وارد خواهد کرد.

«مصطفی شریف» استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی در همین زمینه به ایلنا گفت: اگر تعیین حداقل دستمزد سال آینده بدون ارتباط با نرخ تورم باشد، برای سال آینده همچنان شاهد فقیرتر شدن کارگران و کوچکتر شدن سفره آنها خواهیم بود. چنانچه دستمزد امسال هم عادلانه تعیین نشود، کارگران مورد ظلم قرار خواهند گرفت.

وی ادامه داد: نرخ سبد معیشت نیز حتما باید برای تعیین حداقل مزد کارگران در نظر گرفته شود. این سبد جنبه‌های مادی زندگی کارگران را در برمی‌گیرد و بدون در نظر گرفتنِ آن نمی‌توانیم ادعا کنیم که دستمزد درستی تعیین کرده‌ایم.

استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی با انتقاد از استدلالی که افزایش دستمزد را علت افزایش نرخ تورم می‌داند، گفت: تورم علل مختلفی دارد. ساختار اقتصاد کلان در نرخ تورم تاثیر دارد و همچنین مسائلی مثل سیاست خارجه نیز بر نرخ تورم تاثیر می‌گذارد.

وی گفت: گاهی کارفرماها می‌گویند افزایش دستمزد سبب افزایش هزینه‌های تولید می‌شود اما باید به سهم دستمزد کارگران در هزینه‌های تولید واقعی نگاه کنیم. توصیه این است که هزینه تولید در جنبه‌های غیردستمزدی کاهش پیدا کند و در مقابل دستمزدها به شکل واقعی‌تر و منصفانه‌تر افزایش پیدا کند.

شریف با تأکید بر کاهش موانع تولید گفت: مسیر برای تولیدکننده واقعی باید باز باشد تا بتواند خیلی سریع مراحل گرفتن مجوزها را سپری کند و مواد اولیه خود را به راحتی تأمین کند. اگر تولیدکننده در واردات مواد اولیه و صادرات کالاهای خود مشکل نداشته باشد، هم تولید او رونق می‌گیرد و هم می‌تواند تعداد بیشتری از نیروها را به کار بگیرد، همچنین این تولیدکننده دیگر بهانه‌ای در پرداخت دستمزد واقعی کارگران نخواهد داشت.

استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی تاکید کرد: پایین آوردن هزینه‌های تولید به دولت و ساختار کلان برمی‌گردد و این بخش کلان است که باید مشکل کارفرمایان را حل کند و هزینه‌های تولید را کاهش دهد. در واقع دستمزد کارگران سهم زیادی از هزینه‌های تولید را به خود اختصاص نمی‌دهد اما خیلی‌ها برای کاهش هزینه از دستمزد کارگران مایه می‌گذارند. ساده‌ترین راه کم کردن دستمزد کارگران است در حالی که نقش دستمزد کارگر در مجموعه تولید ناچیز است.

شریف به عواقب سرکوب مزدی و نقش آن در رکود اقتصادی اشاره کرد و گفت: سرکوب مزدی سبب شده کارگران از بسیاری از نیازهای خود بزنند و کاهش دستمزد بر کاهش تقاضای برخی از کالاها اثر می‌گذارد یعنی اگر در مورد خریدهای ضروری و اجتناب‌ناپذیر، سرکوب مزدی باعث کوچک شدن سفره کارگران از کالاهای اساسی می‌شود اما در مورد یک‌سری از کالاهای غیراساسی ولی لازم زندگی، وقتی کارگر توان خرید خود را از دست می‌دهد دیگر نمی‌تواند از تولیدات داخلی استفاده کند و این باعث رکود اقتصادی می‌شود.

استاد دانشگاه علامه طباطبایی بیان کرد: اگر نیروهای خدماتی ایران را با نیروهای خدماتی ترکیه مقایسه کنیم، می‌بینیم دستمزد این دو نیرو قابل مقایسه با هم نیست. همچنین هزینه کارگران فنی و متخصص نیز به همین صورت است. کارگران متخصص در کشورهای دیگر از دستمزد خوبی برخوردار هستند اما در ایران این گونه نیست.

وی ادامه داد: بنابراین دستمزد پایین باعث خروج نیروی کار از ایران می‌شود و در حال حاضر تمایل به مهاجرت بالا رفته است چون نیروی کار متخصص می‌بیند در کشورهای دیگر با درآمد بیشتری می‌تواند کار کند بنابراین از کشور خارج می‌شود. توان این نیرو برای تولید ارزش افزوده به جای اینکه در داخل کشور صرف شود در کشور دیگری به کار گرفته می‌شود و این آسیب قابل توجهی به کشور می‌زند.

شریف تاکید کرد: بنابراین کاهش دستمزد هم به دلیل خروج نیروی کار از بخش تولید (یا به واسطه شیفت دادن به کارهای خدماتی یا خروج از کشور) و هم به دلیل کاهش تقاضا و ناتوانی کارگران برای خرید تولیدات داخلی به تولید آسیب می‌زند.